

Subject Area
Education

Year: 2022

Vol: 8

Issue: 96

PP: 1039-1056

Arrival

15 January 2022

Published

24 March 2022

Article ID Number

3937

Article Serial Number

19

Doi Number

<http://dx.doi.org/10.26449/sssj.3937>How to Cite ThisArticle

Kazak, A.; Satıcı, A.K.;

Sandayak, T. &

Sandayak, E. (2022).

"Ortaokulların

Finansman Kaynakları

Ve Yönetiminde

Yaşanan Sorunlar Ve

Çözümlerine İlişkin

Yönetici Görüşleri"

International Social

Sciences Studies

Journal, (e-ISSN:2587-

1587) Vol:8, Issue:96;

pp:1039-1056



Social Sciences Studies

Journal is licensed

under a Creative




Commons Attribution-

NonCommercial 4.0

International License.

Ortaokulların Finansman Kaynakları Ve Yönetiminde Yaşanan Sorunlar Ve Çözümlerine İlişkin Yönetici Görüşleri

Executive Opinions About The Problems And Solutions Of Financing Sources And Financial Management Of Secondary Schools

Ali KAZAK¹  Abdullah Kamil SATICI²  Talip SANDAYAK³  Esra SANDAYAK⁴ ¹ Milli Eğitim Bakanlığı, Tekkeköy Nedime Serap Ulusoy Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Samsun-Türkiye² Milli Eğitim Bakanlığı, Atakum Fahrettin Ulusoy İlköğretim Okulu, Samsun-Türkiye³ Milli Eğitim Bakanlığı, Derecik Şehit Yasın Boy Ortaokulu, Samsun-Türkiye⁴ Milli Eğitim Bakanlığı, Mimar Sinan Ortaokulu, Samsun-Türkiye

ÖZET

Bu çalışma ortaokulların finansman kaynakları ve yönetiminde yaşanan sorunları ve bu sorunlara yönelik çözüm önerilerini ele almaktadır. Okul yöneticilerinin finansman kaynaklarına ulaşmasında, kaynakları yönetmesinde karşılaştıkları güçlükleri ana başlıklar ve alt bulgular halinde ortaya koymaktadır. Araştırmanın deseni olarak nitel araştırma desenlerinden yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanılmıştır. Bu çalışmanın katılımcıları, amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi kullanılarak seçilmiştir. Bu araştırmanın çalışma grubunda, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı devlet ortaokullarında görev yapan 20 okul yöneticisi yer almaktadır.

Araştırmanın sonunda okul yöneticileri, "Milli Eğitim Bakanlığı bütçesinin genel bütçeye olan oranının artırılması", "Milli Eğitim Bakanlığı bütçesinin ekonomik dağılımında düzenlemeler yapılmasını" vurgulamaktadırlar. Finansman kaynaklarında yaşanan sorunlar "okul yöneticilerini psikolojik olarak olumsuz etkilediği" belirtilmiştir. Okul yöneticileri "finansman kaynağı bulmanın, kendilerinin asli görevi olmadığını" ifade etmişler ve "önceliklerinin eğitim-öğretim olduğunu" vurgulamışlardır. Sonuç olarak ortaokulların finansman problemleri yaşadığı, okul yöneticilerinin bu problemlere bireysel ve geçici çözümler getirdiği kanısı ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Okul finansman yönetimi, finansman kaynakları, okul yöneticileri,

ABSTRACT

This study deals with the problems encountered in the financing resources and financial management of secondary schools and the suggestions for solution to these problems. It reveals the difficulties faced by school administrators in accessing and managing financial resources under main headings and sub-findings. Semi-structured interview method, one of the qualitative research designs, is used as the design of the research. Participants in this study are selected using maximum diversity sampling among purposeful sampling methods. The working group of this research includes 20 school administrators working in state secondary schools affiliated to the Ministry of National Education.

At the end of the study, school administrators emphasize "increasing the ratio of the budget of the Ministry of National Education to the general budget", "making arrangements in the economic distribution of the budget of the Ministry of National Education". It is stated that the problems experienced in financing resources "affect school administrators psychologically negative". School administrators state that "finding a source of finance is not their main duty" and emphasize that "their priority is education". As a result, it has emerged that secondary schools have financial problems and that school administrators provide individual and temporary solutions to these problems.

Keywords: School finance management, financial resources, school administrators

1. GİRİŞ

1.1. Problem

Eğitim, bireyleri istenilen hedefe ulaştırmak için geçilen süreçlerin genel adıdır. Eğitimden beklenti yüksektir. Eğitimin toplumsal, sosyal ve ekonomik işlevleri söz konusudur. Eğitime ayrılan kaynakların önceliklerinin belirlenmesi, bu kaynakların etkili ve verimli kullanılması eğitimin tüm paydaşlarını ilgilendirmektedir.

Yaşam normlarını yükseltmek isteyen her toplumun temel amacı, sahip olduğu kaynakları öncelikleri doğrultusunda, en verimli ve etkili şekilde kullanarak üretim düzeyini en yükseğe çıkarmaktır (Tuzcu, 2004).

Okulları da toplum olarak düşünürsek, temel amacımız kanunlar, yönetmelikler ilgili mevzuatlar doğrultusunda öğrencilerimizi hayata hazırlamaktır. Bu hazırlıklar finansman kaynaklarıyla da ilgilidir. Okullar olarak elimizdeki kaynakları etkili ve öncelikleri belirlenmiş ihtiyaçlar doğrultusunda kullanmak gerekir. Okullardaki paydaşlarımıza, var olan kaynağı en verimli şekilde kullandığımızı hissettirmeliyiz.

İstenen verimlilik düzeyine erişebilmek teknoloji ve bilgi çağının getirdiği değişim adımlarını içeren "bilimsel planlama süreci"ni kapsayan politikalar ile mümkün olabilmektedir. İnsanların refah ve huzurunu sağlama yönelik

uzlaştırıcı bir kimlik taşıyan politikalar toplumun tüm kaynaklarının birleşerek birbirine katkı sağlamasını mümkün kılabilir. Bu anlamda ekonomik üretimin temeli olan eğitim politikaları geliştirilirken, toplumsal uzlaşma sağlanması, topluma eğitim politikalarının açıklanması ve toplumun ikna edilmesi önem taşımaktadır (Yapıcı, 2006). Eğitim finansmanına ilişkin politikalar ise bir ülkenin eğitim sisteminin hedeflerini gerçekleştirebilmesi ve varlığını sürdürebilmesi için gerekli olan kaynakların sağlanması ve harcamaların planlanması ve dağıtılması konusundaki yaklaşımlardır (Tonbul, 2016).

Eğitim politikalarının toplum tarafından kabul görmesi ve eğitim politikalarına inanılması gerekir. İnsanlar inandıkları, kabul ettikleri politikaların uygulayıcısı ve savunucusu olabilirler. Bu bağlamda düşünüldüğünde bir sürecin işlediği görülmektedir. Tam da bu sebeple eğitim politikalarının süresi kısa olmamalıdır. Uzun vadede düşünülerek hedeflerine ulaşmış olmalıdır. Belirlenen politikaların düzenli ve istikrarlı bir şekilde devam ettirilmelidir. Politik sebepler, yönetim değişiklikleri, bütçe sorunları gibi değişkenlere göre sektöre uğramamalıdır.

Eğitimin finansman kaynaklarının politikası, bu politikayı oluşturan içerikleri, türü, yönetimi, dağıtımı gibi birçok faktör söz konusudur. Belirli başlıkların oluşmasında ülkemizin ekonomik durumu, son yıllarda çevre ülkelerden gelen göç dalgaları ve göç dalgalarının eğitime, ekonomiye, sosyal yapıya olan zararları değerlendirilebilir. Ülkemizin bulunduğu jeopolitik konum gereği yapılan savunma harcamaları, birinci önceliğimizin eğitim olmamasına etki edebilir.

Eğitimin finansmanı, toplumun eğitim talebinin karşılanması için gerekli mali kaynakların elde edilmesi sürecidir aynı zamanda kaynakların farklı sosyo-ekonomik düzeydeki gruplara ve bireylere, farklı eğitim kademeleri ve türleri, iller ve bölgelere dağılım süreci olarak tanımlanmaktadır. Belirtilen bu finansman türü kamu fonları, öğrenci harçları, eğitim materyalleri için yapılan harcamalar, özel fon vb. tarafından oluşmaktadır (Güngör ve Göksu, 2013).

Okulların geniş bir coğrafi alanda yer alması, farklı sosyo-ekonomik yapıda yer alması ve her okulun finansman kaynaklarına ihtiyaç duyması, eğitim finansmanın güçlü olması gerektiğini mecbur kılıyor. Okullardaki hareketli yapı, fiziki ihtiyaçlar, mesleki ve okul dışı etkinlikler sürekli gider oluşturmaktadır. Okullarda ihtiyaç kalemleri güncelleniyor ve artıyor.

Dünyada eğitim finansmanı değerlendirilirken genel olarak üç farklı tür finansman yöntemi ile karşılaşılmaktadır. Eğitime kaynak sağlamada yaklaşımlarından ilki "doğrudan finansman yöntemi" eğitim harcamalarının kamu bütçesinden sağlandığı kamu finansmanı, yani vergilendirme anlayışıdır. Devlet, eğitim kaynaklarını tam kamusal mallarda olduğu gibi vergilerle karşılamaktadır. İkinci anlayış ise "dolaylı (özel) finansman yöntemi" eğitimde parasal kaynakların öğrencilerin ailelerinden finanse edilmesidir. Eğitim malının vergi yerine harçlarla karşılanmasıdır. Üçüncüsü de, "karma finansman yöntemi" eğitimden yararlanan her kesimin doğrudan veya dolaylı olarak kaynak sağlanmasına dayanan "kısmi finansman" yaklaşımıdır. Eğitim kaynakları kamu ve özel sektör tarafından finanse edilmektedir. Devlet eğitim malını arz ederken, özel sektöre de bu konuda ayrıcalık tanımakta ve bir anlamda eğitimin özelleştirilmesi sağlanmaktadır (Devrim ve Tosuner, 1987; Güngör ve Göksu, 2013; Kurul Tural, 2002; Tonbul, 2016).

"Türkiye'de eğitimde karma finansman anlayışı sonucu eğitime devletin yanı sıra, özel sektör, gönüllü kuruluşlar ve yararlananlar mâli katkı sağlamaktadırlar (Karakul, 2014)."

Okulların finansal kaynakları edinme süreci, finansal kaynakların yönetiminde yaşanan sorunlar bu sorunların değerlendirilmesi, çözüm önerileri getirilmesi, OECD ülkeleriyle veri karşılaştırmaları yapılması katkı sağlayacaktır. Ayrıca 2023 eğitim vizyonu finansman ilkeleri başlıklarında Türkiye'nin eğitimin finansmanı sağlarken nasıl politikalar sergilediğini göstermesine yardımcı olacaktır.

Ortaokulların finansman kaynakları ve yönetiminde yaşanan sorunlar ve çözümlerine ilişkin yönetici görüşleri nelerdir? sorusu temel problem cümlemizi oluşturacaktır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı ortaokulların finansman kaynakları ve yönetiminde yaşanan sorunlar ve çözüm önerilerine ilişkin okul yöneticileri görüşlerini belirlemek amaçlanmıştır. Çözüm önerileri getirerek, alt sorunsallara ilişkin değerlendirmeler yapmak amaçlanmıştır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Türkiye'de eğitimin karma finansman yapısıyla yönetildiği düşünülmektedir. Özel girişimler, özel öğretim kursları, özel okullar, vakıflar ve kurumların da katkısı her geçen gün artarak birlikte büyük ölçüde devletin

inisiyatifi ve sorumluluğundadır. Bağış, katkı payı, giderlere katılma, harç gibi halkın dolaylı katkıları da azımsanmayacak boyuttadır. Burada bir başka sorun ortaya çıkmakta, halkın bu dolaylı katkıları her zaman gönüllülük esasına dayanmamaktadır. Bütün bunların yanı sıra halkın katkısı her yerde eşit olmamakta, okulların bulunduğu bölge ve yarattıkları imaja göre farklılıklar ve dolayısıyla okullar arasında eşitsizliklere de neden olmaktadır. Yaşanılan eşitsizlik durumları ise eğitimin paydaşlarında önemli derecede olumsuzluklar yaşanmasında sebep olmaktadır. Araştırmanın önemi de burada ortaya çıkmaktadır. Okul yöneticisi finansman kaynaklarına nasıl ulaşacağını ve yöneteceğini bilmesi gerekir. Kurumun finansman kaynaklarının nasıl yönetileceğini bilmelidir. Önceliklerini tespit etme yeterliliği olmalıdır. Finansman kaynakların resmi işleyişinde (TEFBİS) teknik bilgiye sahip olmalıdır. Bu araştırmanın önemi okul yöneticisinin finansman problemlerine dikkat çekmektir.

Araştırmadaki sorular ortaokulların finansman kaynaklarının ve yönetiminde yaşanan sorun ve çözüm önerilerine uygun yapılandırılmış görüşme tekniğine uygun hazırlanmıştır.Sorular gerçekçi ve samimi bir şekilde cevaplandırıldığı için bu araştırma önemlidir.

Araştırma Samsun ili İlkadım ilçesindeki (merkez ilçe) 14 ortaokul müdürü ve 6 müdür yardımcısıyla yapılmıştır. Bu okulların seçiminde farklı sosyo-ekonomik yapı, ortaokul çeşitliliği, yerleşim yeri özellikleri, öğrenci-öğretmen sayıları, fiziksel yapı gibi birçok açıdan ele alındığı için önemlidir.

1.4. Sayıtlar

Bu araştırmada,okul yöneticilerinin finansman kaynakları ve yönetiminde yaşadığı sorunlara ve bu sorunların çözümlerini ilişkin hazırlanan soruların temel problemi ve alt problemleri yansıttığı kabul edilmiştir.

Bu araştırmada, okul yöneticilerine görüşme formundaki (ekte yer alan) soruların ses kayıtlarının doğru kaydedildiği ve yazıya doğru çevrildiği varsayılmıştır.

Araştırmacı tarafından ulaşılan ulusal ve uluslararası kaynaklardan elde edilen bilgilerin geçerli ve güvenilir olduğu varsayılmıştır.

Araştırma için belirlenen sorulara okul yöneticilerinin gerçekçi ve samimi cevap verdikleri varsayılmıştır.

Araştırma çalışmalarında elde edilen verilerin doğruluğu yansıttığı kabul edilmiştir.

1.5. Sınırlılıklar

- ✓ Bu araştırma Samsun ili İlkadım ilçesinde 2020- 2021 eğitim-öğretim yılında (kasım ve aralık ayları) MEB'e bağlı devlet ortaokullarında, kadrolu olarak çalışan 20 okul yöneticileriyle (16 okul müdürü ve 4 okul müdür yardımcısı) sınırlıdır.
- ✓ Okul yöneticilerin okul çeşidi sınırlılıkları: Ortaokuldan 11 yönetici, ilkokul/ortaokul birlikte eğitim yapan okuldan 2 yönetici,imam hatip ortaokulundan 4 yönetici, imam hatip ortaokulu ile ortaokul birlikte eğitim yapan okuldan 2 yönetici, işitme engelliler ortaokulundan 1 yönetici şeklindedir.
- ✓ Okul yöneticileriyle gönüllülük esasına dayanarak, 8 okul yöneticisiyle yüz yüze görüşmeler (pandemi tedbirleri alınarak)kayıt ve gözlemlerle sınırlıdır. 12 okul yöneticisiyle iletişim araçlarının (ses kaydetmek koşuluyla) kullanımıyla sınırlıdır.
- ✓ Araştırma ortaokulların finansman kaynakları ve yönetiminde yaşanan sorunlar çözümlere ilişkin yönetici görüşleri konusuyula sınırlıdır.
- ✓ Araştırma konusunun başlıklarını içeren 4 soru ve cevaplarıyla sınırlıdır.
- ✓ Araştırmanın nitel olması, araştırmanın yapılandırılmış görüşme tekniğinin (pandemi nedeniyle iletişim araçlarının da tercih edilmesi zorunluluğu oluşmuştur) uygulaması standartlarıyla sınırlıdır.
- ✓ 21.09.2020- 25.12.2020 dönem projesi tarih aralığında araştırmacı tarafından ulaşılan kaynaklarla sınırlıdır. Araştırmada elde edilen sonuçlar 2020-2021 eğitim öğretim yılında geçerlidir.

1.6. Tanımlar

Eğitim: Bireyin davranışlarında kendi yaşantıları yoluyla, kasıtlı olarak istendik yönde davranış değişikliği meydana getirme sürecidir (Ertürk, 1997).

Öğretim: Öğrenmenin gerçekleşmesi ve bireyde istenen davranışların gelişmesi için uygulanan örgün süreçlerin tümüdür (Oğuzkan, 1991: 168).

Ekonomi: En genel anlamıyla üretim, ticaret, tüketim, ithalat ve ihracattan oluşan insan aktivitesidir.

Eğitim Finansmanı:Eğitim hizmetlerinin üretilmesi, sunumu ve arzı için gerekli kaynakların sağlanmasıdır.

Okul Yöneticisi: Okulda eğitim-öğretim faaliyetlerinin düzenli yürütülmesinden, görev olarak üzerine tanımlanan işlerin yerine getirilmesinden, öğretmenliğe ek olarak 4+4 yıllığına kriterler ölçüsünde görevlendirilen okul müdürüne ve okul müdür yardımcısına verilen addır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Dünyadaki İlk Okul

İnsanların var olmasıyla birlikte eğitimin de başladığı kabul edilebilir. Bu eğitim kimi zaman bir hayvanın avlanması, kimi zaman bir meyvenin tanınması, kimi zaman bir hastalığa iyi gelecek bitkinin bilinmesi, kimi zaman ise çocuğuna hayatta kalmayı öğretmek diye düşünülebilir. İnsanı olumlu yönde değiştirme, geliştirme, iyileştirme çabası birçok yöntemle tarih boyu süregelmiştir. Sümerlerin MÖ 3500 yıllarında yazıyı bulması ve geliştirmesiyle şehirlerine ve ticari yaşamlarına büyük katkı sağlayacakları düşünülmüş olabilir. Bu buluş sadece devletleriyle ve kendi coğrafyalarıyla sınırlı kalmamışlardır. Her devrin kültürel değerleri birikerek, sonraki medeniyetlere miras kaldığı varsayılabilir. Okul kavramını da bu birikimlerin bizlere bıraktığı en büyük miras denilebilir. Günümüzdeki modern okul yapısının tarihsel uzantısının Yunanistan' a kadar uzadığı kabul edilebilir. İlkçağ dönemindeki bu eğitimin sadece belli kesimlere özgü olduğu ve eski Yunan filozoflarının ve bilgelerinin gezerek belli kişilerin çocuklarına eğitimler verdiği söylenebilir (Bu dönemde bile eğitimin finansmanla ilişkisi olduğu düşünülebilir.). Bilgelerin ve filozofların gezerek eğitim vermekten vazgeçip belli çevreye yerleşmeleriyle eğitimin mekânsal değişikliğe uğradığı düşünülebilir. Kurslar vermeye başladıklarında bu yerlere “akademi” ismini verirler. Bu yerlerin tarihteki “ilk okul” olduğu kabul edilebilir.

2.2. Türkiye'nin Eğitim Tarihi

Türklerin tarihsel sürecinin Orta Asya'da başladığını kabulettiğimizde, Türk toplumunun yaşam koşulları, çevresel faktörleri, kültürel etkileşimleri gibi birçok süreçle birlikte eğitim tarihinin deşamalarından geçtiği kabul edilebilir. Göçebelikten yerleşik yaşama, sözlü kültürden yazılı kültüre geçişler eğitim tarihine en çok etki eden unsurlar olarak görülebilir. Değişim yolcularının sadece insandan ibaret olmadığı; “iğitmek, ikidmek” sözcüklerinden türeyerek “eğitim”in de katıldığı varsayılabilir. Bu süreçte Anadolu Türklerinin planlı bir şekilde askeri eğitim, dini eğitim ve akademik eğitimin farklı ve zorlu süreçlerinden geçerek Osmanlı Devleti dönemine kadar gelmiş olduğu kabul edilebilir. Bu tarihe kadar eğitim öğretim faaliyetlerinin vakıflar, gayri resmi kurumlar tarafından yürütüldüğü kabul edilebilir. 19. yüzyılın sonlarında “Genel Eğitim Tüzüğü” ile eğitim hakkı, eğitim yönetimi, eğitim ödenekleri (bu dönemde resmiyet kazandığı varsayılabilir) gibi kavramlar resmiyet kazandığı kabul edilebilir. Osmanlı döneminin eğitim alanındaki en temel özelliği İslami ilimlerin yanında müspet ilim türlerinin birlikte öğretilmesi kabul edilebilir. Mustafa Kemal Atatürk ile Cumhuriyet Dönemi eğitimin politikasında “milli, çağdaş ve laik” kavramlarının eğitim dönüşümlerinin temelini oluşturduğu kabul edilebilir.

2.3. Eğitim Finansmanı

Eğitim finansmanı, eğitim hizmetlerinin üretilmesi, sunumu ve arzı için gerekli kaynakların sağlanmasıdır. Bunlar; maaş ve ücretler, eğitim yatırımları, planlama giderleri gibi başlıca konular arasında yer alır. Eğitim talebine olan artışa bağlı olarak kaynak sağlanması konusunda sorunlar yaşanmaktadır. Bütün vatandaşların hayat boyunca eğitim hizmetlerinden yararlanabilmesi için alternatif kaynak arayışlarını da gerekli kılmaktadır. Bu kaynakların bir kısmı, devlet tarafından karşılanır ve bir kısmı da bireyler ya da başka kuruluşlar tarafından sağlanır (Şişman, 2012, s.123). Eğitim finansmanının, gelişmiş ülkelere bakıldığında aile ve eğitime destek olacak firmalar tarafından teşvik edildiği görülmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde ise yeni vergiler konulmaktadır ve özel okulların teşvik edilmesine yöneltilmektedir (Eicher, 1984; Akt: Bircan, 1993).

Ülkemizde eğitim kaynaklarına ayrılan payların yükseltilmesi için vergilerin arttırılması ve özel okullara teşvik edilmesi ayrıca sorunlar ürettiği düşünülebilir. Yakın dönemde sonlarından özel okullara giden öğrencilerin velisine belli oranda teşvik verilmesi adalet duygusunun zedelenmesine sebep olabilir niteliktedir. Çünkü özel okulların finansman giderlerini karşılayabilecek veliye ayrıca mali destek gereksiz görüldüğü için kaldırıldığı düşünülmektedir.

Günümüzde eğitimin finansmanı için yeni kaynak arayışları öne çıkmaktadır. Bunun için sadece devlet değil getirisi bireysel ya da toplumsal olsun tüm kesimler kaynak yaratma ve sağlama çabasında olmalıdır. Mal ve hizmet tasnifinde devletin yarı kamusal mal olarak belirttiği eğitim faaliyetinin faydaları paylaşılmalı beraber kimi zaman bu hizmetten faydalananların kendilerine yararı karşılığında bir bedel ödemektedirler. Burada ödenmesi gereken bedelin ise devleti yöneten siyasi otorite tarafından belirlenmekte olduğu ve bu bedelin marjinal maliyetin altında kaldığı belirtilmektedir (Özker ve Esener, 2009, s.15). Eğitim politikalarının sadece ismen politika olarak kalması ve tüm siyasi otoritelerin üstünde “milli mesele” olarak görülmesinin çok katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Eğitim harcamaları, bireyin uzun vadede kendisi ve toplum için yaptığı beşeri sermaye yatırımdır. Eğitim için oluşturulacak kaynak temelde devlet tarafından karşılanması gerekmektedir; ancak beşeri sermaye yatırımı olması sebebiyle de birey ve kurum, kuruluşlar tarafından da sağlanmaktadır. Eğitimin devlet tarafından finansı ve bireysel kaynakların kullanımı ile finanse edilmesi, ülkenin ekonomik sisteminin yanında, eğitim talebi ve talep edilen eğitim türlerine göre farklılık gösterir. Burada belirleyici temel faktör ülkenin ekonomik sistemi ile arz-talep üzerine kurulmuş finansman modelidir. Böylece eğitimin finansmanına devlet tarafından, bireysel ya da kuruluşlardan ne oranda ve ne derecede katkı sağlayacakları konusu ortaya çıkmaktadır (Karadeniz, vd., 2007).

Bireye yapılan eğitim harcamaları (hangi aracılıkla yapılırsa yapılsın) ne zaman yerine ulaşmış olur sorusuna cevap aramalıyız. Kresten başlayan eğitim, zorunlu olarak lise öğretimine kadar devam etmektedir. Sadece zorunlu olan bu dönemde bile finansman kaynakları açısından önemli bir yer tuttuğu düşünülebilir. Devamındaki akademik süreçleri de ele aldığımız da bu kadar yatırımın yapılmasının sebebi: Milli ve manevi değerler kimliğimizle, çağdaş ülkenin inşasında usta, mühendis, kalfa, çırak, mimar olarak canı gönülden çalışabilmektir.

2.4. Eğitimin Finansmanında Devletin Rolü

Eğitime ve eğitim hizmetlerine yapılan yatırım, getirisi ile yeniden sisteme dağılmasını, ekonomik büyümeyi, ekonomik istikrarı ve kalkınmayı sağlar. Bu nedenden dolayı bir yatırım harcaması olarak nitelendirilir. Bu durum eğitim hizmeti ile devletin ekonomik amaçlarını gerçekleştirmesine büyük katkı sağlar. Ayrıca eğitim hizmeti işgücü verimliliğini artırır ve milli gelirin artmasını sağlar. Eğitim ve eğitim hizmetlerine yapılan yatırımlar, etkin bir kaynak kullanımı ile ekonomik istikrarın artmasını sağlayacaktır (Adem, 2008). Eğitim, bireysel tüketim olarak ele alınabilir. Bireysel faydalarının yanında toplumsal faydaları söz konusudur. Toplum için oldukça önemli olan eğitim kişisel finansmanla yeterli ölçüde kaynak sağlanamaması nedeniyle devletin finansman sağlamasını zorunlu kıldığı bir durumdur. Bu nedenle eğitim ve hizmetleri, ağırlıklı olarak devlet tarafından finanse edilmektedir. Eğitim hizmetlerinin piyasa koşullarına bırakılması durumunda, özel kuruluşlar tarafından yeterli seviyede ve kalitede eğitim hizmeti verilmesi mümkün olmayabilir (Gümüş ve Şişman, 2014, s.76).

Eğitimin bireysel faydasından çok toplumsal faydası düşünüldüğünde sorumluluk hissi gelişebilir. Bu birliktelik aslında millet olabilmeyi de gerçekleştirebilir. Devlet eliyle eğitime finansman sağlanması ise bu sorumluluklarımızın katlanarak arttığı fikrini destekleyebilir. Devlet eliyle finanse edilen eğitimin kaynağında vergi olduğu düşünülebilir. Vergi temeliyle sağlanan eğitimin finansmanında asgari ücretin içerisinde alınan vergiden tutun da yetim maaşından kesilen vergiye kadar geniş bir yelpazenin olduğu düşünülebilir. O zaman sorumluluklarımızın sadece kendimize karşı değil, tüm milletimize olduğu söylenebilir.

Devletin eğitim finansını sağlarken aslında bireylere ve topluma dolaylı olarak yatırım yaptığı düşünülmelidir. Eğitimden faydalanan bireylerin topluma olumlu yönde katkısı mevcuttur. Finansal kaynakların talebinin oluşturulması, aktarılması, kanun, yönetmelik ve yönergeler doğrultusunda kullanılması, bu işlemlerin hepsini TEFBİS e kaydedilmesi aslında sürecin ne kadar şeffaf yürütüldüğünün de göstergesidir.

MEB bütçesinin yıllara göre dağılımı, GSHY' e oranı, yönetim bütçesine oranı yıllara göre değişiklikler göstermektedir.

2.4.1 Türkiye'de Eğitim Bütçesinin Kaynakları

Bir ülkede eğitimin finansmanı; devlet, eğitim kuruluşları, öğrenciler ve aileleri, özel kuruluşlar ve işletmeler, gönüllü kişi ve kuruluşlar ile yabancı ülkelerden, kuruluşlardan ve uluslararası örgütlerden sağlanan krediler ve bağışlardan biri ya da birkaçı ile sağlanmaktadır (Karakütük, 2006). Başaran'a (2006, 466–471) göre eğitim örgütünün en önemli parasal kaynakları genel gelirler olarak; genel bütçe, il özel idaresi bütçesi, köy bütçeleri ve son zamanlarda bunlara eklenen öğrenci katkıları ile özel gelirleri oluşturan; döner sermaye, bağışlar, okul kurma ve koruma derneği ve öbür kaynaklardır." Tural (2002, 322) ise Türkiye'de eğitimin finansman kaynaklarını şu şekilde sıralamıştır:

- ✓ Devlet gelirinin belli bir oranı
- ✓ İl özel idare bütçeleri yıllık gelirlerinin belli bir oranı
- ✓ Belediye gelirlerinin belli bir oranı
- ✓ Yıllık köy bütçeleri gelirlerinin belli bir oranı
- ✓ Eğitim sistemine doğrudan kaynak sağlamak için toplanan vergiler
- ✓ Eğitim alanların ödeyeceği katkı payları ve harçlar
- ✓ Mesleki eğitimde işverenlerin sağladığı fonlar
- ✓ Okul düzeyinde yaratılan diğer parasal kaynaklar
- ✓ Diğer gelirler

Eğitim finansmanının gelişmiş ülkelerde aile ve firmalara, gelişmekte olan ülkelerde ise yeni vergiler konulması ve özel okulların teşvik edilmesine doğru yöneldiği görülmektedir (Ünal, 1996, 304). Türkiye’de ise eğitim harcamalarının tamamına yakını devlet tarafından finanse edilmektedir (Adem, 1997, 36).

Türkiye’ nin eğitimin finanse edilmesinde devletçi bir yapı sergilediği ancak zamanla karma eğitim politikası geliştirmenin hedeflendiği ifade edilebilir.

2.4.2. Bütçeden Eğitime Ayrılan Pay

Merkezi yönetim bütçesinden eğitim için her yıl (farklılıklar gösterebilen) belirli miktarlarda kaynak sağlanmaktadır. Bu maddi kaynağın devlet tarafından sağlanması tüm ihtiyaçların karşılanması manasına gelmemektedir. Çünkü Türkiye’deki bazı gelişmeler kaynağın yeterli gelmemesine neden olmaktadır. Bunun nedenlerinden bazıları öğrenci sayılarındaki artışın sürekliliği ve çokluğu (komşu ülkelerden gelen öğrenci sayılarının son dönemdeki inanılmaz artışı), öğrenci artışına bağlı olarak okullardaki fiziksel ihtiyaçlar olan derslik,materyal, donatım malzemeleri, okul bina ihtiyaçları, öğretmen ihtiyaçlarının oluşması, okullardaki personel ihtiyacı gibi artışlarda okulların finansman sorunlarına neden olmaktadır. Okulların coğrafi yapıdaki farklılıkların oluşturduğu zorluklar. Coğrafi zorlukların oluşturduğu finansman artışları olarak düşünülebilir. MEB bütçesinin yıllar içerisindeki değişimi gösterir tablo:

Tablo 1 MEB Bütçesinin Yıllar İçindeki Değişimi

Yıl	MEB bütçesi (TL)	Merkezi yönetim bütçesi (TL)	MEB bütçesinin GSYH'ye oranı (%)	MEB bütçesinin merkezi yönetim bütçesine oranı (%)
2008	22.915.565.000	222.553.216.800	2,4	10,3
2009	27.446.778.095	262.217.866.000	2,9	10,5
2010	28.237.412.000	286.981.303.810	2,6	9,8
2011	34.112.163.000	312.572.607.330	2,6	10,9
2012	39.169.379.190	350.898.317.817	2,8	11,2
2013	47.496.378.650	404.045.669.000	3,0	11,8
2014	55.704.817.610	434.995.765.000	3,2	12,8
2015	62.000.248.000	472.942.746.000	2,7	13,1
2016	76.354.306.000	570.507.000.000	2,9	13,4
2017	85.048.584.000	645.124.000.000	2,8	13,2
2018	92.528.652.000	762.753.000.000	2,7	12,1
2019	113.813.013.000	960.975.683.000	2,6	11,8

2.4.3. Türkiye’deki Eğitim Finansmanının OECD Ülkelerindeki Yeri

OECD ülkeleri ortalamasında öğrenci başına 6-15 yaş kümülatif eğitim harcaması ortalaması Türkiye’den yaklaşık 2 kat daha fazla olsa da gayri safi yurtiçi hasılaya (GSYH) göre bakıldığında Türkiye daha fazla kaynak ayırıyor. Tablo 2’de eğitim kademelerine göre eğitim kurumlarına yapılan toplam harcamanın GSYH’ye oranı yer alıyor. Buna göre, Türkiye GSYH’nin %3,54’ünü ayırırken, bu oran OECD ortalaması için %3,49, Avrupa Birliği üyesi 23 ülkede (AB23) ise ortalama %3,25’tir. Bu oranın detaylarına bakıldığında Türkiye’nin ortaokul ve ortaöğretimde daha fazla kaynak ayırdığı görülüyor. Türkiye’de en fazla ortaöğretime, en az ise ilkökula harcama yapılıyor. OECD ülkelerinde ve AB23 ülkelerinde ise ortama en fazla harcama ilkökula, en az harcama ise ortaokula yapılıyor. Eğitim harcamalarında dikkat edilmesi gereken, ayrılan kaynakların miktarı kadar, bu kaynakların nereye ve nasıl harcadığıdır. Eğitim harcamalarının daha erken kademelerde daha fazla yapılması, eğitimden niteliğin artmasına katkı sağladığı takdirde çocukların eğitime daha eşit koşullarda başlamasına sağlayabilir.

Tablo 2: Eğitim kademelerine göre eğitim kurumlarına yapılan toplam harcamanın GSYH’ye oranı, 2016 (%) (OECD, 2019a.)

	İlkokul	Ortaokul	Ortaöğretim			
			Genel Ortaöğretim	Mesleki ve Teknik Ortaöğretim	Genel Ortaöğretim	Toplam
Türkiye	1,02	1,05	0,73	0,73	1,46	3,54
OECD ortalaması	1,46	0,95	0,57	0,53	1,08	3,49
AB23 ortalaması	1,26	0,92	0,47	0,54	1,00	3,25

2.5. MEB 2023 Eğitim Vizyonu Finansman İlkeleri

2023 eğitim vizyonu finansman ilkeleri belirlenerek MEB finansman kaynaklarının nasıl sağlanacağı belirlenmiştir. Bu maddelerin finansman kaynaklarının devlet desteğinden ziyade özel desteklerin artırılması ve çeşitlendirilmesi üzerinde durulmuştur. Şartlar açısından olumsuzluklara değinilerek pozitif ayrımcılığa yer verilmiştir. Ayrıca okullarda ve bakanlık bünyesinde de oluşturulacak yapıya önem verileceği belirlenmiştir. 2023 eğitim vizyonu finansman ilkeleri maddeler halinde belirlenmiştir.

Her okula oluşturulacak çeşitli ölçütlere ve Okul Gelişim Planı’na dayalı olarak okul gelişim bütçesi verilecektir. Şartları elverişsiz okullara pozitif ayrımcılık yapılacaktır.

Eğitime ve okullarımıza bağış yapacak kişilerin farklı miktar,tema ve yöntemlerle bağış yapabilmeleri için il ve bakanlık düzeyinde bir yapı kurulacak; mevzuat, yazılım ve erişim düzenlemeleri gerçekleştirilecektir.

Türkiye genelinde eğitimde elverişsiz koşullara sahip okulların görülebildiği Coğrafi Bilgi Sistemi üzerinden eğitim hayırseverlerine bağış için seçenekler sunulacaktır.

Diğer bakanlıklarla ortak projeler gerçekleştirilerek farklı finans kaynakları harekete geçirilecektir.

Özel sektör ve sivil toplum iş birlikleriyle eğitim kurumlarının finansmanına destek sağlanacaktır.

Mesleki ve teknik eğitim kurumlarının döner sermaye üretimleri artırılarak okulların eğitim altyapı ve donanımlarına ilişkin ihtiyaçlarını kendi gelirlerinden karşılamaları sağlanacaktır.

Okul aile birliği gelirleri yeni bir yapıya kavuşturulacaktır.

Eğitimde finansman sorunlarının (genel hatlarıyla) ele alınmasıyla oluşabilecek çözümler zinciri okul yöneticilerine katkı sağlayabileceği düşünülebilir.

3. YÖNTEM

Bu bölümde yapılan araştırmanın desenine, örnekleme, veri toplama sürecine ve verilerin çözümlenmesine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada nitel araştırma deseninden yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanılmıştır. Derinlemesine bilgi toplamak amacıyla tercih edilmiştir. Yöntemin kullanımında yüz yüze görüşmeler ve iletişim araçları (ses kaydı yapılarak) da kullanılmıştır. Görüşmenin amacı veri toplamak olduğu düşünöldüğünde yüz yüze ya da iletişim araçlarıyla olmasının önemli bir etki etmeyeceği düşünölmüştür.

3.2. Çalışma Grubu

Bu çalışmanın katılımcılarını amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılarak seçilmiştir. Samsun ilinin İlkadım merkez ilçesindeki devlet ortaokullarında kadrolu aktif çalışan 20 okul yöneticisinden oluşmuştur.

Bu çalışmada katılım için belirlenen ortaokulların maksimum çeşitlilik ölçütleri şunlardır:

- 1.Devlet ortaokulu olması
- 2.Ortaokul farklılıklarına yer verilmesi (ortaokul, ilkokul-ortaokul birlikte eğitim veren, imam hatip ortaokulu, imam hatip ortaokulu- ortaokul birlikte eğitim veren, işitme engelliler ortaokulu)
3. Yerleşim yerine göre farklılık göstermesi (köy okulları, merkezi okullar, mahalle okulları)
- 4.Okul gelirleri arasında farklılık olan okulların tercih edilmesi (kantin kira gelirleri, otopark gelirleri, farklı genel müdürlükler olması [Temel Eğitim Genel Müdürlüğü, Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü], veli- hayırsever bağışları)

Okulların belirlenmesi önceliktir. Sonrasında belirlenen okulların yöneticileriyaş, cinsiyet, mesleki kıdem, yöneticilikteki kıdem, branş, öğrenim durumu, görevigibi demografik değişkenler açısından değerlendirilmiştir. Katılımcıların özellikleri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 3: Katılımcı Profili

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Mes. Kd.	Yön. Kd.	Öğr. Dur.	Branş	Görevi
K1	Erkek	64	42	39	Lisans	Fen Bil.	Okul Md.
K2	Erkek	36	15	9	Yük. Lis.	Fen Bil.	Okul Md.
K3	Erkek	44	22	15	Yük. Lis.	Din Kült.	Okul Md.
K4	Erkek	54	22	15	Yük. Lis.	Türkçe	Okul Md.
K5	Erkek	42	19	16	Lisans	Sınıf Öğr.	Okul Md.
K6	Erkek	42	22	6	Lisans	Fen Bil.	Okul Md.
K7	Erkek	42	21	18	Yük. Lis.	Tek. Tas.	Okul Md.
K8	Erkek	36	17	5	Lisans	Türkçe	Okul Md. Yrd.
K9	Erkek	40	17	5	Lisans	Türkçe	Okul Md. Yrd.
K10	Erkek	39	15	4	Lisans	Türkçe	Okul Md. Yrd.
K11	Erkek	46	26	12	Yük. Lis.	Fen Bil.	Okul Md.
K12	Erkek	38	15	12	Yük. Lis.	Fen Bil.	Okul Md.
K13	Erkek	42	22	12	Lisans	Sosyal B.	Okul Md. Yrd.
K14	Erkek	41	18	6	Lisans	Türkçe	Okul Md. Yrd.
K15	Erkek	53	32	30	Yük. Lis.	Sosyal B.	Okul Md.

K16	Erkek	48	26	16	Yük. Lis.	Sosyal B.	Okul Md.
K17	Erkek	43	15	3	Lisans	Türkçe	Okul Md. Yrd.
K18	Erkek	43	21	7	Lisans	İngilizce	Okul Md.
K19	Erkek	50	30	14	Yük. Lis.	Türkçe	Okul Md.
K20	Erkek	38	15	7	Lisans	Fen Bil.	Okul Md.

3.3. Evren ve Örneklem

Araştırmanın çalışma evreni Samsun ili İlkadım ilçesinde 2020-2021 eğitim-öğretim yılında devlete bağlı resmi ortaokullarda kadrolu görev yapan okul müdürleri ve okul müdür yardımcılarında oluşmaktadır.

Çalışma nitel bir araştırma olarak desenlenmiş olduğundan örneklem ve evren değerlendirme biçimine gidilmemiştir. Ortaokulların seçiminde sosyo-ekonomik çevreleri, fiziksel yapıları, öğrenci-öğretmen sayıları, ortaokul farklılıklarına yer verilmesi, yerleşim yeri özellikleri gibi farklılıkları içeren okullar ele alınmıştır.

Bu kapsamda, araştırma evreni olarak Samsun İlkadım ilçesinde 17 devlet ortaokulu belirlenmiştir. Çalışma grubunu bu okullarda görev yapan 14 okul müdürü ve 6 okul müdür yardımcısı olmak üzere toplamda 20 kişi belirlenmiştir.

3.4. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır.

Yarı yapılandırılmış görüşme formu iki bölümden oluşmaktadır. Formun birinci bölümünde yöneticilerin kişisel özelliklerini içeren sorular sorulmuştur. İkinci bölümde ise okul yöneticilerinin finansman kaynakları ve yönetiminde yaşadığı sorunlar ve çözümlerine ilişkin yönetici görüşleri sorulmuştur.

Araştırmada gerçekçivilerin elde edilmesi oldukça önemlidir. Bunun sağlanması adına okulların seçimleri en önemli etken olabilir. Farklı kriterler sergilenmeye çalışılmıştır. Sosyo-ekonomik çevreleri, fiziksel okul yapıları, öğrenci-öğretmen sayıları, yerleşim yeri özellikleri, veli profil yapıları gibi açılar düşünülerek farklı özellikler sergileyen okullar tercih edilmeye çalışılmıştır.

3.5. Verilerin Toplanması

Verilerin toplanması sürecinde 20 okul yöneticisinden 6 kişiyle yüz yüze görüşme yapılabilmiş, 14 okul yöneticisiyle de iletişim araçları kullanılarak (ses kaydı yapan programlar üzerinden) yapılmıştır. Ses kayıt programlarının yüz yüze görüşmelerde ve iletişim araçlarının kullanımında farklı programlar tercih edilmiştir. Yüz yüze yapılan görüşme süresi toplam 135 dk şeklinde kaydedilmiştir. Yüz yüze görüşme ortalama süresi 23 dakikadır. İletişim araçları kullanılarak görüşülen kişi sayısı 14 olup toplam görüşme süresi 366 dakikadır. İletişim araçlarıyla görüşülen kişilerin ortalama süresi 26 dakikadır. İki ayrı görüşme süresinin ortalaması 25 dakikadır. Bu ses kayıtlarının yazıya dönüştürülmesi bilgisayar programı yardımıyla sağlanmıştır. Ayrıca ses kayıtlarının doğru ve eksiksiz yakın çeviri yaptığı kabul edilmiştir. Görüşme yapılacak kişilerde pandemi nedeniyle endişe ve kaygı yaratmamak hedeflenmiştir. Yüz yüze görüşmelerde pandemi tedbirleri alınarak gerekli hassasiyet gösterilmeye çalışılmıştır.

Yarı yapılandırılmış görüşme formunun yanında doküman incelemesi de yapılarak veri toplama sürecine katkı sağlanmıştır. Ayrıca gözlemin de canlı (görüntülü veya sözlü) görüşmelerde kullanılabileceği düşünülmüştür. Daha verimli olması adına soruların açık anlaşılır olması ve gerek duyulursa ek sorularla konunun anlaşılabilirliği artmış olacaktır.

Hazırlanan sorular Türkiye’deki resmi ortaokul yöneticilerinin eğitim finansmanın dağılımıyla ilgili değerlendirme yapmasını, okulunda finansman kaynaklarının yönetimiyle ilgili yaşanan sorunların değerlendirilmesi, psikolojik etkilerini irdeleyerek çözüm önerileri getirmesi temeline dayanan sorular hazırlanmıştır. Görüşmeye katılacak kişilerin rahat ve kaygısını en aza indirmek için bazı açıklamalar yapılmıştır (görüşmeci adı, okul isminin yer almayacağı şeklinde). Bir sorunun çözüme ulaştırılması için görüşlerine başvurulduğu ifade edilerek görüşmeciler yüreklendirilmek istenmiştir. Ortaokulların finansman sorunlarına dikkat çekmek bu alana gerekli katkıyı sunma isteği ifade edilmiştir. Sorular şu şekilde belirlenmiştir.

- ✓ Okul yöneticileri, MEB bütçesinin ekonomik dağılımına yönelik görüşleri nelerdir?
- ✓ Okul yöneticilerinin okul finansman kaynaklarına erişiminde ve yönetiminde yaşadığı sorunlar nelerdir?
- ✓ Finansman kaynaklarının okul yönetimine olumlu / olumsuz psikolojik etkileri nelerdir?
- ✓ Okul yöneticilerinin okul finansman kaynaklarında ve yönetiminde yaşadığı sorunlara yönelik çözüm önerileri nelerdir?

Bu araştırmada kullanılmak üzere hazırlanan sorular yarı yapılandırılmış gürüşme formunda hazırlanmıştır. 2020-2021 eğitim-öğretim yılında Samsun ili İlkadım merkez ilçesindeki devlet ortaokullarında kadrolu görev yapan 20 okul yöneticisine 01 Aralık 2020 - 13 Aralık 2020 tarihleri arasında (6 okul müdürüyle yüz yüze [01 Aralık- 04 Aralık], 14 okul yöneticisiyle de [5 Aralık - 13 Aralık] pandemi nedeniyle iletişim araçlarının kullanılmasının daha uygun olacaklarını beyan etmesi üzerine telefonla aramalar gerçekleştirilmiştir) yapılmıştır. Katılımın gönüllülük esasına dayanmıştır. Ayrıca okul yöneticileri böyle bir çalışma içinde yer almaktan mutlu olduklarını ifade etmişlerdir.

3.6. Verilerin Analizi

Nitel bir çalışma olan bu projede dokümanların incelenmesi içerik analiziyle gerçekleştirilmiştir. İçerik analizi, metinden çıkarılan geçerli yorumların bir dizi işlem sonucu ortaya konulduğu bir araştırma tekniğidir. Bu yorumlar, mesajın göndereni, mesajın kendisi ve mesajın alıcısı hakkındadır (Weber: 1989: 5).

İçerik analizinin farklı alanlarda kullanılan temel bir araştırma aracı olduğu görülmüştür. Bu alanların hepsi içerik analizini farklı farklı tanımlamışlardır. Hepsinin üzerinde durduğu iki nokta vardır: Yöntemin “ sistematik” ve “ tarafsız” olması gereği üzerinde durulmuştur.

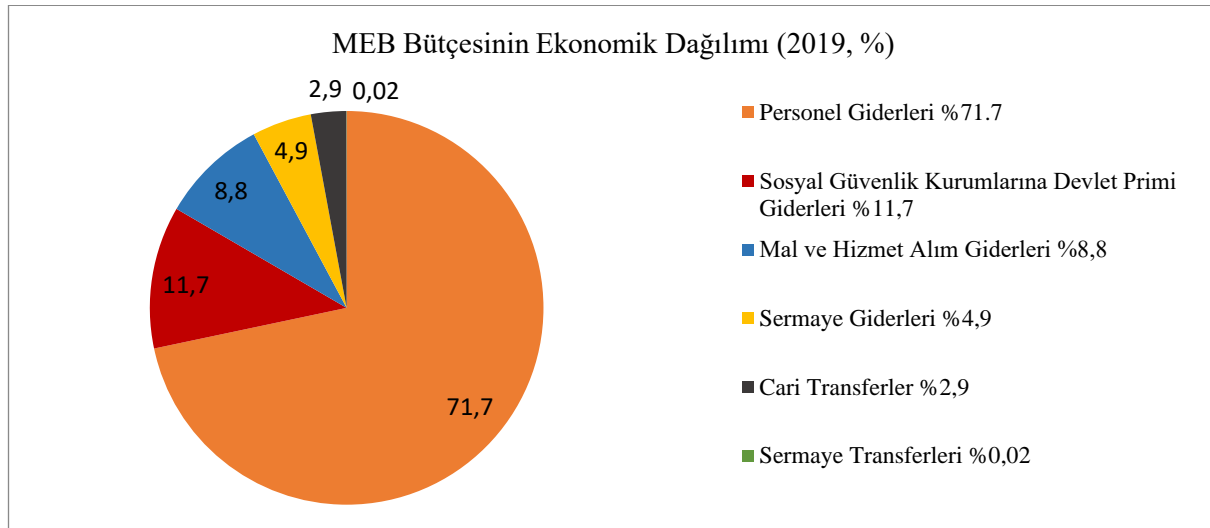
Verilerin analizi, sorulara verilen cevapların ana başlıklar halinde sınıflandırılması ve alt sorunlara da yer verilmesi şeklinde düşünölmüştür.

4. BULGULAR VE YORUM

Araştırma projesine katılan 20 okul yöneticisinin gürüşme kayıtları yazılı veri haline getirilmiştir. Gürüşme formunda yer alan sorulara verilen cevaplar soru soru ele alınmıştır. Okul yöneticilerinin eğitimin finansmanı kapsamında verdikleri cevaplarla ortaokulların finansman kaynaklarında ve yönetiminde yaşanan sorunlara yönelik çözümler önerileri getirmek amaçlanmıştır.

4.1. Birinci araştırma sorusuna ilişkin (alt problem) bulgular (Okul yöneticileri, Milli Eğitim Bakanlığı bütçesinin ekonomik dağılımına ilişkingürüşleri nelerdir?)

MEB bütçesinin dağılımıyla ilgili gürüşmecilere istemeleri halinde bilgi verilebileceği ifade edilmiştir. Gürüşmecilerin tamamı bilgi istemiştir. Hiçbir olumlu olumsuz ifade kullanılmadan anlaşılır yavaş yavaş okuma gerçekleştirilmiştir. Bilgi vermenin faydalı olup olmadığı ilgili sorunun bitiminde sorulmuştur. Katılımcıların hepsi faydalı olduğunu ifade etmiştir.



Kaynak: MEB 2019 Yılı Bütçe Teklifi ve Bağlı Cetveller. Oranlar, ERG tarafından hesaplanmıştır.

MEB bütçesinin Merkezi Yönetim Bütçeye Oranı 2019 yılında %11,84, 2020 yılında %11,45 olduğu bilgisi,

MEB bütçesinin ekonomik dağılımı 2019 % oranlarıyla ilgili olarak

a. % 71,7 Personel Giderleri (MEB personelinin maaş ve özlük hakları)

b. %11,7 Sosyal Güvenlik Kurumlarına Devlet Primi Giderlerine (MEB personelinin maaş ve özlük haklarına ilişkin prim ödemeleri)

c. %8,8 Mal ve Hizmet Alım Giderleri (MEB' e bağlı okul ve kurumların elektrik, su, yakacak, kırtasiye, personel yolluk giderleri, mahkeme harç ve görev giderleri, hizmet alımı, menkul mal alımları, gayrimenkul mal bakım ve onarımları ve öğrenci tedavileri)

d. %2.9 Cari Transferlere (MEB' e bağlı pansiyonlu okullar ile yurt dışında eğitim gören öğrencilerin beslenme ve barınma ihtiyaçları)

e. % 4,9 Sermaye Giderlerine (MEB' e bağlı okul ve kurumların bakım, onarım ve donatımı ve yeni yapılacak okullar)

f. %0,02 Sermaye Transferlerine (MEB' in yurtdışı transferleri için yaptığı harcamaları veya bu harcamalar için ayrılan kaynak)

(MEB 2019 Yılı Bütçe Teklifi ve Bağlı Olduğu Oranlar)

MEB bütçesinin ekonomik dağılımına ilişkin bulguların aşağıda belirlenen alt bulguları oluşmuştur.

Genel bütçeden ayrılan payın arttırılması gerekir alt bulgusu % 75 oranındadır (K1, K2, K4, K5, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16,K18, K19, K20).

K1: “ Milli Eğitim Bakanlığının personel sayısının çok olması bu doğrultu da çok pay alması gerekir.”

K16: “MEB bütçesi genel bütçeye oranının en az %25 olmalıdır.”

K10: MEB bütçesinin aldığı pay bakanlıklar arasında en yüksek paya sahip olmalıdır.

Genel bütçeden alınan payın yeterli olduğu düşünüyorum alt bulgusu %30 oranındadır (K3, K6, K7, K8, K17).

K17: Bakanlıkların bütçe dağılımıyla ilgili birçok uzman çalışıyor. İhtiyaç olsaydı onlar arttırırdı.

MEB bütçesinin ekonomik dağılımını doğru bulmuyorum alt bulgusu % 70 oranındadır (K1, K2, K4, K5, K15, K11, K9, K10, K12, K13, K14, K20, K18, K19)

K18: MEB bütçesinin içerisinde personel giderleri kaleminin kesinlikle olmaması gerekir. Okulları ilgilendiren başlık sayısı 2 tanedir. Diğerleri geneli ilgilendirmektedir.

K10: MEB bütçesinin ekonomik dağılımına kesinlikle yeni başlıklar eklenmelidir. Bunların ilki 21.yy becerileriyle öğretmenlerin gelişimleri sürekli hale getirilmelidir.

K20: MEB bütçesi daha modern anlayışı temsil etmesi gerekir. Öğrencilerin her açıdan gelişimi için okullara mutlaka kaynak ayrılmalıdır.

MEB bütçesinin ekonomik dağılım başlıklarından Sermaye Giderlerinin yapısının değiştirilmesi gerektiği alt bulgusu % 70 oranındadır (K19, K12, K13, K14, K15, K11, K10, K16, K9,K5, K2, K4, K18, K1, K20). Sermaye giderlerinin pay olarak arttırılması ve yeni yapılacak okullar ile mevcut okulların bakım, onarım ve donatım başlığının ayrı kalemler olarak ele alınması genel olarak vurgulanmıştır.

K15: 2020-2021 eğitim öğretim yılının başında okula 4 yeni şube açtık. Sınıfların donatım malzemelerini talep ettik ancak önceliğin yeni okullar oluşu ifade edildi. Mevcut okullar ile yeni yapılacak okulların kullandığı kaynaklar ayrı olsa bu talebimi karşılardım.

K18: Okulun dış cephesini boyatmak için çok ucuza bir usta buldum. Boya parasını da ilçeden istediğimde yeni okullara kaynakların aktarıldığını ifade ettiler.

K11: Okul binamız 2-3 yıllık bir bina ancak mutlaka müteahhit tarafından eksik bırakılan bir şeyler çıkıyor. Bu durumu aralık ayında bakım, onarım adı altında MEBBİS modülünden talep ediyoruz ancak gelmiyor. İlçe veya ilden istediğimizde kaynak olmadığını, yeni yapılan okulların öncelikli olduğu okullarda hiçbir şeyin olmadığı ifade ediliyor. Talebimiz gerçekleşmiyor.

K1: Kişisel ilişkilerimiz geçmişten gelen dostluklarımızı kullanarak bazı eksiklerimizi tamamlamaya çalışıyoruz. Yöneticilerin gerçekten yapacakları şeyler çok sınırlı oluyor. Bunu da bizlere söylüyorlar. Yeni açılan okullarda bir an önce eğitim-öğretim faaliyetlerini başlatmak için tüm öncelik yeni okullara veriliyor. Bunu yapmakta da biraz mecburlar. Ellerindeki kaynaklar sınırlı. Bunu da önceliklere göre dağıtmaları gerekir.

K14: Okulumuzun binası yeni. Akıllı tahtalar bazı sınıflarda uyum sağlamadı. Duvarların bazı yerlerini tuğlayla örülmesi lazım. Talep ettik ama olmayınca hayır severlerle çözdük. Çünkü biz de artık yeni okul statüsünden çıkmıştık.

4.2.İkinci araştırma sorusuna ilişkin (alt problem) bulgular (Okul yöneticilerinin, okul finansman kaynaklarına erişiminde ve okul finansman kaynaklarını yönetimde yaşadığı sorunlar nelerdir?)

Okul finansman kaynaklarında ve yönetiminde yaşanan sorunlar çok çeşitlilik göstermektedir. Bu yüzden belli başlıklar altında toplanarak görüşler yansıtılacaktır. Okul yöneticileri tarafından ifade edilen her soruna yer verilmeye çalışılacaktır. Bu soru ve alt bulgularda yüzdeler oranlama yapılmayacaktır. Ana başlıklar: Okul kaynaklı yaşanan sorunlar, Milli Eğitim Bakanlığı kaynaklı sorunlar ve diğer sorunlar

Okul Kaynaklı Sorunlar

Okul Aile Birlikleri Kaynaklı Sorunlar:

OAB'ın mevcut yönetsel yapısı (üye sayısının çokluğu, banka işlemleri zorunlulukları, TEFBİS kayıtları vb.) kaynaklı sorunlar (K2, K3, K4, K5, K8, K9, K10, K11, K12, K15, K16,K18,K19).

OAB yetkileri ve yasal çalışma alanlarının okul yönetiminin üzerinde düşünülmesine neden olan sorunlar (K2, K3, K4, K5, K8, K9, K12, K15, K16, K18, K19).

OAB denetiminin yapılırken okul yönetiminin denetlenmesi, okul aile birliğinin denetiminin dışında tutulması, yasal bir bağlayıcılığının olmaması (K5, K8, K9, K12, K15, K18, K19).

OAB seçimleri okulların bulunduğu çevrelerin sosyo-ekonomik koşullarına göre ya katılımın olmaması ya da çok isteklilerin bulunması (K20, K10, K5, K9, K3, K2, K16, K15)

OAB yerine alternatif bir yapı kurulmalıdır (K16).

OAB güç çatışmasına sebep olabiliyor (K12, K19, K18, K20, K15).

OAB finansman kaynaklarının oluşturulmasında okul yönetimi daha aktif olarak yer almaktadır. Bunun için harcama yetkilisi de okul müdürü olmalıdır (K18, K12, K19, K16, K20, K15, K4).

K12: Okul aile birliklerinin resmi gelir kaynakları okul kantin kiralaları, gönüllü veli bağışları, hayır sever yardımları gibi alanları kapsar. Okul yönetimi okul aile birliklerinin gelirlerini artırmak için sürekli gayret halindedir. Tüm resmi işleyiş süreçlerinden alın da denetim süreçlerini kapsayacak şekilde her alandan okul yöneticileri sorumludur. Ancak resmîyette okul yöneticilerinin harcamaya yetkili değildir. Bu durum mevcut okul aile birliklerinin okula yardım mı ediyor yoksa okul yönetiminin önüne mi geçiyor iyi değerlendirmek gerekir. Okulda kermes yapıp gelir sağlamak için öğretmen arkadaşlarla birlikte karar aldık. Bu kararın alınmasından bir gün sonra okul aile birliği başkanı arayıp: “ Hoca kermes yapacaktıydınız. Haberimiz yok. Hayırdır.” şeklinde üslupsuz bir şekilde soru sorma hakkını kendinde bulabiliyor.

K18: Okul aile birliklerinin (OAB) yönetim yapısı ve yönetmelikteki hali değiştirilmelidir. Okul aile birliklerine belli tutarda para sürekli olmalıdır. Okul müdürü bunu harcamada yetkili olmalıdır.

K19: OAB tamamen derhal kaldırılmalıdır. Okul yöneticileri işi yapıyor ama harcama yetkisi verilmiyor. OAB harcama yetkilisi okul müdürü olmalıdır.

K20: OAB'ın seçiminde gönüllü bulmakta zorlanıyoruz. Siz sadece imza atmaya gelin yeter diyerek mecbur olan sayıları doldurmaya çalışıyoruz. Bunu yaparken bazen öyle kişilerle karşılaşıyoruz ki okul yöneticisinin sabrı resmen sınanıyor. Örneğin okul aile birliği denetmen üyesi bir gün okula gelip: “ Bugün işim yok. Okula denetime geldim. Kahvem söyleyin. Evrakların hepsini de masaya getirin inceleme yapacağım.” şeklinde durumlarla karşılaşabiliyoruz.

K16: OAB'ın kuruluş amaçları okul yöneticilerine yardımcı olmak onları parasal konularda yormamak şeklindedir. Büyük bir oranla böyle olmuyor. Çalıştığım okullarda böyle olanına rastlamadım. Okul aile birliklerinin zorunlu kalabalık yapısı tamamen kaldırılmalıdır. Bunun yerine harcama yetkisi olmayan sadece iletişim amacıyla ve yapılan etkinliklere yardımcı olacak sınıf anneleri bunların da içlerinden seçtikleri “Veli Temsilcisi ” modeli uygulanabilir.

K15: OAB'ın yetki alanını iyi belirleyip bu doğrultuda hareket etmezseniz okulun müdürü olup her şeyi yönetmeye kalkar. Okul yöneticisi paydaşlarının gözünde gücünü yitirdiği zaman okulda sorunlar çıkmaya başlar.

Okul Bütçesi Kaynaklı Sorunlar:

Ortaokullar finansman kaynaklarına erişimde en çok zorluk çeken eğitim kademesidir çünkü ilkokullarda veli desteğinin finansman sorunlarının çözümünde yeterli olduğu, liselerin bütçesinin olduğu bulgusuna (K1, K2, K3, K4, K5, K9, K10, K11, K12, K15, K18, K19, K20),

İmam hatip ortaokulu (iho) ve özel eğitim ve rehberlik genel müdürlüğüne bağlı ortaokulların finansman kaynağında zorluklar yaşamadığı kırtasiye ve temizlik malzeme alımlarının MEB tarafından ödenekle geldiği bulgusuna (K7, K8, K13, K14, K4, K16),

Finansman temini okul müdürünün asli görevi olmadığı gibi eğitim-öğretim süreçlerini de ikincil pozisyona düşürebilir bulgusuna (K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K12,K13, K14,K15, K16, K18,K19, K20),

Okullarda personel yetersizliği nedeniyle yarı zamanlı ve tam zamanlı personel çalıştırmaya yönelik maliyetlerin artması ve yasal sorumlulukların artması bulgusuna (K1,K4,K9, K10, K11, K12, K15, K18, K20),

Okulların bulunduğu sosyo-ekonomik çevre farklılıkları, gelir kaynakları çeşitliliğine göre okullar arasında ekonomik fırsat eşitsizliği bulgusuna (K3, K4, K5, K8, K9, K11,K18, K19),

Türkiye'de Eğitimin Finansmanı ve Eğitim Harcamaları Bilgi Yönetim Sistemi (TEFBİS),

Mali Yönetim Sistemi (MYS), Kamu Harcama ve Muhasebe Bilişim Sistemi (KBS), Milli Eğitim Bakanlığı Bilişim Sistemleri (MEBBİS) Ödenek Talep Formu alanlarında teknik yetersizliklerin giderilmesine ilişkin rehberlik ve seminerler verilmesi gereği bulgusuna (K5, K11, K16),

Okulların mali kaynakları okul kantin kira sözleşmelerinin tam yıl üzerinden yapılmaması (kantin kiralarının % 10'u İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne ve % 10 ' u İl Milli Eğitim Müdürlüğüne ayrılmaktadır) , ana sınıfı açılmasının her ortaokul için fiziksel ve çevresel olarak uygun olmaması (ana sınıfı olan okullarda aylık aidatlar valilik tarafından belirlenmesi, 2 ay ödeme yapmayan öğrencinin ilişkisinin kesilmesi yönetmelikte olmasına rağmen yapılamaması) okulların düzenli gelirlerinin azalması ve dönemsel ödemelerin çoğalması bulgusuna (K19, K18, K15),

Eğitim hizmetlerine bütçe ayrılmadığı için bütçe kalemleri arasında transfer yapmak zorunda olduğu bulgusuna (K4,K7,K8,K10,K13, K16),

Talep edilen herhangi bir ödenek cevabı ortaokul yöneticileri harcama yetkilisi olmadığı için gelmediği, ödenek takibinin ilçe ve illerden yapmak zorunda kalındığı bununda takip sürecini zorlaştırdığı bulgusuna (K18, K20, K5),

Kırtasiye bütçe kalemlerinin sınırlılığı TEFBİS' e girişlerde yaşanan zorluk bulgusuna (K6, K14),

Velilerin okula bağış yapmakta olumsuz tutumu okulun finansmanını olumsuz etkilemesi, kermes, yıl sonu etkinlikleri gibi maddiyat içeren konulara olumsuz yaklaşımı bulgusuna(K15,K18, K19, K20,K9, K10,K11,K1,K2, K3, K12),

K15: Okulu finansman kaynakları veli bağışı, yerel kaynaklardan kesinlikle uzaklaşmalıdır. Okul müdürü asli görevini yapmalıdır.

K5: Bilmemiz gereken o kadar teknik konu var ki! Bu alanlar sürekli iş yapmadığımız için unutuluyor.

K18: Pandemi süresince öğrenci olmadığı için çok giderimiz olmadı ancak yapmamız gereken çoğu işlerinde finansman kaynaklarını temin edememe endişesiyle başlamadık.

K9: Velilerden gönüllü bağış istemek bile zorlayıcı geliyor. Sonrasında bağış yapan veli çocuğu için farklı uygulamalar isteyebiliyor.

K4: Okulumuzun bulunduğu çevre sebebiyle güvenlik görevlisi çalıştırmak faydalı olacaktır ancak yeterli kaynağı her ay düzenli bulamama endişesiyle çalıştıramıyoruz. Bazen olumsuz yansımalarını da görüyoruz.

Bakanlık Temelli Sorunlar

Ortaokulların bütçesinin, bütçe kalemlerinin kısıtlı olması, okullara ulaşmasında sorunlar yaşanmasına ait bulgulara (K4, K8, K9, K10, K11, K12, K15, K18, K20),

Bütçe yönetiminin kullanımında okul müdürlerine yetki verilmemesi, harcama yetkilisi olarak atanmaması sorununa ait bulgulara (K1, K2,K4, K8, K10,K12, K15)

Bütçe yönetiminde uzmanlaşmama bütçenin yönetiminde teknik yeterlilikleri edinememe sorununa ait bulgulara (K5, K11, K16, K20)

Donanım, onarım, tamirat, tadilat giderleri için yetersiz kaynakların oluşturduğu sorunlara ait bulgulara (K1, K2,K3, K4, K8, K9, K10, K11, K12, K15, K18, K20)

Özel sektör ve sivil toplum iş birlikleriyle eğitim kurumlarının finansmanına destek sağlanması MEB protokolleriyle yapılmalıdır bulgusuna (K10, K12, K15)

K12: MEB okullara sosyal etkinlikler için mutlaka bütçe ayırmalıdır. Çünkü okullarda pandemi öncesi sürekli faaliyetler olmaktadır. Bilgi yarışmaları, kitap fuarları, sergi vb. okul dışı birçok etkinlik için para gerekiyor. Bunların temininde zorluklar yaşıyoruz. Bazen de katılım sağlanmaması yolunda karar verilebilir.

K15: Bakanlık düzeyinde okul kademeleri arasında dengeli bir dağılım olduğunu düşünmüyorum. Bizlere yansması bu şekilde gerçekleşmiyor. Ortaokullar bu manada en dezavantajlı kademedir.

K1: MEB' in okullara ayırdığı bütçeyi okulların gider kalemlerinin çeşitlendiği bu dönemlerde artırması kaçınılmazdır.

Diğer Sorunlar

Okul yöneticilerinin görev tanımı tekrar yapılarak Genel İdari Hizmetler Sınıfına alınmalıdır. Bu şekilde daha verimli işler yapılabilir. (K1, K18, K11)

K15: Okulun bulunduğu sosyo- ekonomik çevrenin iyi olması veli bağışını artırmıyor aksine azaltıyor. Ayrıca bu tür veliler sürekli şikayet ederek okul iklimlerini çok olumsuz etkiliyor.

4.3.Üçüncü araştırma sorusuna ilişkin (alt problem) bulgular (Okul finansman kaynaklarının durumu okul yöneticilerine olumlu / olumsuz psikolojik etkileri nelerdir?)

Olumlu ya da olumsuz psikolojik bir etki mutlaka yaratıyor bulgusuna (K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K12,K13, K14,K15, K16, K18,K19, K20),

Finansman kaynakları okul yöneticilerini düşündürülebilir ancak olumlu olumsuz etkilemez bulgusuna (K17)

Olumlu psikolojik etkileri okul yöneticisini personelin, öğretmenin, öğrencinin ve velinin gözünde daha güçlü kılıyor, olumlu yönde iletişim geliştiriliyor bulgusuna (K2, K4, K18, K15, K9, K11, K10)

Okul yöneticisi finansman kaynaklarının temin edilmesi sürecinde asli görevi olan eğitim-öğretimi ikincilleştirebilir bulgusuna (K2,K3, K4, K5, K8,K9, K10, K11, K12,K15, K18, K19, K20)

Bütçeleri olan resmi ortaokulların okul yönetiminin daha mutlu olabileceği bulgusuna (K4,K6, K7, K8, K10, K13, K14, K16)

İHO lar velilerden bağış isterken daha teslimiyetçi davranabiliyorlar bulgusuna (K14)

K20: Yeni okul binasına taşındıktan sonra çevre esnafı ziyaret ettik. Faturalardan bir kısmını

da esnafa ödetme amacıyla. Gittiğimiz esnaf ziyaretinde 2 adet fatura olduğunu birinin 5000 TL, diğerinin ise 2500 TL olduğu hangisini ödemek isterseniz şeklinde sorduğum soruya sadece 1000 TL verebileceğini ifade etti. Bunun üzerine bağışçıya güler yüzlü bir şekilde 2500 TL olan faturayı ödemesi noktasında telkinde bulunmak istedim. Bağışçı: “ Hocam gönül işinde pazarlık olmaz.” cevabı okul yöneticilerinin bağışçı bulurken ne kadar zorlandığımızı ve bulduğumuzda da ne denli ısrarcı olabileceğimizin cevabı okul yöneticilerinin içinde bulunduğu zorlukları gösteriyor.

K16: Okulun ihtiyaçları için OAB başkanıyla birlikte çevremizde yer alan bir un fabrikasının sahibiyle görüşmeye gittik. Bağışçı camilere yaptığı yardımları tüm detaylarıyla anlattı. Yardımla ilgili şöyle bir ifade kullandı: “ Müdürüm şu an çok para veremem. Az da versem bana yakışmaz.” Bu ifade okul yöneticisinin bulunduğu konumun değersizleştirildiğini göstermektedir.

K6: Okul finansman kaynaklarının kullanımında öğretmenlerle birlikte hareket ediyoruz. Bu durum öğretmen arkadaşları da sürecin içerisine katıyor ve desteklerini alıyoruz. Okulun parası varsa harcama yapıyoruz yoksa harcama yapmıyorum. Eğitim finansmanın kullanımı olumlu ya da olumsuz inanılmaz etkiliyor. Olumlu etkilemesi için öncelik sıralamasını iyi yapıp sorun yaşamıyorum.

4.4.Birinci araştırma sorusuna ilişkin (alt problem) bulgular (Okul yöneticilerinin, okul finansman kaynaklarına erişiminde ve okul finansman kaynaklarını yönetiminde yaşadığı sorunlara yönelik çözüm önerileri nelerdir?)

Okul finansman kaynaklarının temininde ve yönetiminde yaşanan sorunlara yönelik çözüm önerileri belli başlıklar altında toplanarak görüşler yansıtılmaya çalışılacaktır. Okul yöneticilerinin ifade ettiği her çözüm önerisine yer verilmeye çalışılacaktır. Ana başlıklar: Eğitim Finansmanı Politikasının Değişmesi, Yönetim Yapısı Kurulması, Teknik Yeterlilik Kazandırılması, Kaynakların Verimli Kullanılması

Eğitim Finansmanı Politikasının Değişmesi

Ortaokulların MEB' den aldığı kaynak hem artırılmalıdır hem de harcama yetkilisi okul müdürü olmalıdır bulgusuna (K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K12,K13, K14,K15, K16, K17,K18,K19, K20),

OAB' ların yapısında değişikliğe gidilmesi, okul yöneticilerini tek yetkili kılınarak güçlendirilmesi bulgusuna (K2, K3, K4, K5, K8, K20, K9, K10, K11, K12, K15, K16,K18,K19)

Veli bağışlarının yasallaşması ve şikayete konu olmaktan çıkarılması bulgusuna (K2, K3, K4, K5, K8, K20, K9, K10, K11, K12, K15, K18,K20)

Yönetim Yapısı Kurulması

İl ve İlçe Milli Eğitimlerde okulların ihtiyaçlarını tespit eden bir çözüm merkezi kurulmalıdır bulgusuna (K1,K2, K3, K4, K5, K8, K20, K9, K10, K11, K12, K15, K18,K19,K5,K7)

Okul ihtiyaçlarının türlerine göre İlçe ve İl Milli Eğitimlerde çözüm merkezi birimleri okullardan gelen taleplerin hızlı çözümü için sahada olmalıdır bulgusuna (K1,K2, K3, K4, K5, K8, K20, K9, K10, K11, K12, K15, K18,K19,K5,K7)

Ödeneklerin takibini okul yöneticisi kendisi yapabilir yetkinliği olmalıdır bulgusuna (K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K12,K13, K14,K15, K16, K17,K18,K19, K20),

Teknik Yeterlilik Kazandırılması

Okul yöneticilerine finansman içeren panellerle ilgili seminerler planlanarak eksikler giderilmelidir bulgusuna (K5, K11, K16, K20)

Okullarda finansman uzmanı görevlendirilmelidir bulgusuna (K1,K11)

Kaynakların Verimli Kullanılması

Okulun eksikleri ve önceliklerinin tespit edilmesinde ekip kurulmalıdır bulgusuna (K1, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K10, K11, K12,K13, K14,K15, K16, K17,K18,K19),

Öğretmenlerin mesleki gelişimi için okullara her yıl ödenek ayrılmalıdır bulgusuna (K2, K3, K4, K5, K7, K8, K9, K10, K11, K12,K13, K15, K16, K17, K19 K20),

Okulların gelir kaynakları incelenerek öğrenci başına direkt okula her yıl ödenek ayrılmalıdır bulgusuna (K2, K3, K4, K5, K8, K9, K10, K11, K12, K15, K16,K18,K19, K20),

İl veya İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri aracılığıyla okulların yıl sonu mali tabloları incelenerek gelir kaynağı yüksek okullardan belli bir oranda geliri olmayan okullara para aktarımları yapılmalıdır bulgusuna (K18)

Okul dışında yapılan etkinlikler için okullara doğrudan her yıl para yollanmalıdır bulgusuna (K10, K11, K20, K4, K9, K12)

İHO'larda bütçedeki kalem sayısına eklentiler yapılarak çeşitlilik artırılmalıdır bulgusuna (K4, K7, K8, K10, K14,K16),

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu araştırma çalışmasıyla okul yöneticilerinin eğitim finansmanı kaynaklarının dağılımı, yönetimi, yönetimi esnasında yaşanan psikolojik etkilenme süreçleri ve bunlara ilişkin görüşlere yönelik öneriler sunulması amaçlanmıştır.

Okul yöneticileri Milli Eğitim Bakanlığı bütçesinin ekonomik dağılımını büyük oranda doğru bulmadığı ve MEB bütçesinden ayrılan payın artırılması gerektiği düşüncesi etrafında toplanmıştır. Okulların çok ihtiyaç duyduğu alan onarım, tamir, bakım vb. yer aldığı kalemde yeni okulların yapımının da bulunmasının doğru bulunmadığı görüşüne varılmıştır. MEB bütçesinin ekonomik dağılımında sermaye giderlerini mevcut okulların ihtiyaçları ve yeni okulların yapımı gibi başlıklara ayrılabilmesi ya da yeni bir başlık eklenmesi gereği ortaya çıkmıştır.Hoşgörür ve Aslan'a (2014) göre, müdürler kamu kaynaklarından eğitim ve öğretime ayrılan kaynak ve bu kaynakların okullara dağılımının yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Yetersiz kaynaklar, okul müdürlerinin pek çok alanda kısıtlamalar yaparak okulun gereksinimlerini ucu ucuna karşılayabilmesine neden olmaktadır. Ak'ın (1997) çalışmasında ise kamu bütçesinden ayrılan %4.61'lik payın diğer ülkelerle kıyaslandığında çok düşük olduğu ve özel idare bütçelerinden eğitime ayrılan payın da il düzeyinde eğitime yapılan yatırımları karşılamadığı ifade edilmiştir. Altuntaş'a (2005) göre okul müdürleri ilköğretim okullarının finansmanının birinci sırada "devlet

tarafından” ikinci sırada, “veliler” ve “devlet, belediyeler, il özel idareleri, gönüllü kuruluşlar ve veliler”, üçüncü sırada ise “il özel idaresi” tarafından karşılanması gerektiğini düşünmektedir.

Okul yöneticilerinin okul finansman kaynaklarına erişimlerinde ve okul finansman kaynaklarının yönetiminde yaşadığı sorunları okul kaynaklı yaşanan sorunlar, Milli Eğitim Bakanlığı kaynaklı yaşanan sorunlar olarak belirtmişlerdir. Okul kaynaklı sorunları da iki çatı altında toplanmıştır: “Okul aile birlikleri kaynaklı sorunlar” ve “okul bütçesi kaynaklı sorunlar” şeklindedir. Veli bağışlarıyla ilgili benzer sonuçlar görmek mümkündür. Özmen ve Yalçın'ın (2011) araştırmasına göre okulun finansman kaynağı açısından velilerden bağış alması, okulların sık sık başvurduğu bir uygulamadır. Öte yandan, çeşitli nedenler velileri bağış yapmaktan uzak tutmaktadır. Bağışların toplanması ve kullanılmasında okul yönetiminin etkisizliğine ilişkin ulaşılan bulgular elde edilmiştir. Üstelik bulgular okul yöneticilerinin, bağışların amacına uygun kullanılması, okul yönetimine duyulan güven eksikliği, farklı isimler altında sıklıkla para istenmesi, toplanan bağışların denetlenmemesi vb. hususlarda özeleştirme yapmadıklarını da ortaya koymaktadır. Bağışların etkili kullanılmadığına yönelik söylentiler, velilerin söylentiler yoluyla birbirini olumsuz etkilemesi; yazılı ve görsel basının aleyhte haberleri vb. olumsuz propagandanın bağışlar üzerinde olumsuz etkisi bulunmaktadır. Alanyazın ve bu araştırma bulguları okul çevresinin eğitim finansmanına katkı sağlarken olumsuz görüşlerinin öne çıkması nedeniyle okul yöneticilerinin okul çevresinin beklentilerinin yönetiminde en çok yakın çevresinden başlayarak çevresini genişletmeye çalıştıkları ya da risk alma oranlarının düşük olduğunun göstergesi olabilir. Alpay'ın (2011) araştırmasında ise okul müdürlerinin tamamı okulun ihtiyaçlarını bütçe dışı kaynaklardan sağladıklarını belirtmektedirler. Öte yandan Türkiye’de öğrenci başına yıllık harcama miktarı OECD ortalamalarının altında seyretmektedir. Merkezi idare, milli bütçeden sağladığı kamu kaynaklarını, faaliyet ve çalışan, eğitim materyali gibi personel masrafları için kamu kurumlarına ve (özel eğitimdeki öğrenciler için) özel kuruluşlara ayırmaktadır. Eğitim reformlarının finansmanı hükümetin yanı sıra uluslararası örgütler, özel kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşları aracılığıyla sağlanmaktadır. Genelde eğitime yapılan harcamaların toplamı OECD ortalamasının daha gerisindedir. Gelir kaynaklarının sınırlılığı okul yöneticisini farklı arayışlara mecbur bırakmaktadır. Özmen ve Yalçın'a (2011) göre kamu kaynaklarından ayrılan ödeneklerle ihtiyaçlarını karşılayamayan eğitim kurumları, ihtiyaçlarını karşılamak için kamu dışından finans desteği sağlamanın yollarını aramaktadırlar.

MEB kaynaklı yaşanan sorunlar bütçe kalemlerinin kısıtlı olması, okullara doğrudan ulaşmaması, okul yöneticilerinin tek yetkili olmaması, bütçe yönetiminde teknik zorluklar başlıklarında yoğunluk oluşmuştur. Alpay'ın (2011) çalışmasında okul müdürlerinin ortaöğretime devlet tarafından ödenek verilmesini eleştirmeleri ve bu tür ödeneğin ilköğretime verilmesinin gerektiğini belirtmeleri ile bu araştırmanın bulgusu ile benzer doğrultudadır. Sonuç olarak okul kademeleri kendilerine özgü nitelik taşınması nedeniyle okul müdürlerinin görüşlerinde eğitim finansmanı politikalarından okulların bir kısmı olumlu etkilenmekte bir kısmı da olumsuz etkilenmektedir. Genel bütçeden kaynak ayrılan okullar nispeten avantajlı görülmekte iken kaynak ayrılmayan ya da daha az ayrılan okullar dezavantajlı görülmektedir. Çünkü okulların yarattığı kaynaklar süreklilik taşıyamamaktadır. Buna ek olarak bulgular, ilkököl ve ortaokul yöneticilerinin yanında genel lisede veya meslek lisesinde görevli olan katılımcıların da diğer kademelerin durumunu (ilkököl ve ortaokulların durumunu) değerlendirmede bu okulları dezavantajlı olarak görmelerini engellememesi açısından önemlidir. Bütçe yönetiminin teknik zorlukları üzerinde alan yazın araştırmaları da benzer düşünceleri göstermiştir. Özer, Demirtaş ve Ateş'in (2015) okul müdürlerinin bütçe yönetimine ilişkin yeterlilikleri inceleyen araştırmalarında okul müdürlerinin bütçe yönetimine ilişkin “iyi bir işletmeci olma, lider olma, asgari düzeyde muhasebe bilgisi olma, mevzuata hâkim olma” gibi yeterliklere sahip olması gerektiği ve bazı katılımcıların “vizyon ve misyon sahibi olma, ileri görüşlü olma ve iletişim kurabilme” gibi yeterlilikleri sıraladıkları görülmektedir. Aynı araştırmada genel nitelikteki bu özellikler ile bütçe yönetimi arasındaki ilişkiyi daha net görebilmek için, katılımcılara bu özelliklerin neden belirttikleri sorulmuştur. Katılımcılar ise, okul ihtiyaçlarının karşılanmasında çevre ile kurulan iletişimin ve misyon sahibi olmanın oldukça önemli olduğunu belirtirken bu durumu, etkili ikna ve iletişim becerilerinin okul ailetlerinin toplanmasında ya da veli desteğinin sağlanmasında yararı olduğu ile açıklamışlardır.

MEB 2023 Eğitim Vizyonu finansman ilkelerinde yer alan özel sektör ve sivil toplum iş birlikleriyle eğitim kurumlarının finansmanına destek sağlanması görüşü de Bottoms ve Schmidt-Davis'e (2010) göre gelecekte en büyük sorunlardan biri eğitim sisteminin ekonomik kısıtlılıklardır. Birçok ülkede daha keskin olarak öne çıkması muhtemeldir çünkü şimdi bile geçmişe göre sağlık, barınma ve endüstri talebi ile yarışır durumdadır. Son on yılda çok hızlı bir yükselme yaşanmıştır. Bu da eğer eğitimin daha iyi meslekler kazandırması ve daha çok çocuğun talebini karşılaması isteniyorsa eğitimcilerin ve eğitim planlamacılarının yeni kaynaklar bulabilmesi amacıyla eğitim finansmanını daha iyi öğrenmeleri gerektiğini göstermektedir. Fakat bu konudaki başarı yani daha büyük ve iyi eğitimsel sonuçlara ulaşma sahip olunan kaynakların dışında yeni kaynaklara daha çok ilgi gösterilmesini gerektirmektedir.

Okul yöneticileri finansman kaynaklarını yönetirken mutlaka psikolojik etkilenmeleri yaşadıkları görüşü ortaya çıkmıştır. Finansman kaynakları güçlü olan okullar olumlu etkileniyor. Bu olumlu etki okul yönetimini güçlü kılıyor, iletişimi güçlendiriyor fikri sergilenmiştir. Finansman kaynakları yetersiz olan okulların da psikolojik olarak olumsuz etkilendiği belirtilmiştir. Yaşanan olumsuz duygular farklı iletişim kazalarını, eğitim-öğretim önceliklerinizi ikincil düşünmesine neden olmamaktadır görüşü belirtilmiştir. Okulda yaşanan olumsuz psikolojik etkilenmelerin ev yaşamına da transfer edildiği düşünülmüştür. Alan yazın taramasında bu konuyla ilgili bilgiye rastlanmamıştır.

Okul yöneticileri, finansman kaynaklarının temininde ve yönetiminde yaşadığı sorunları belli başlıklarda ele alınarak değerlendirilmiştir. Eğitim finansmanı politikasının değişmesi, bütçeden alınan paylarından doğrudan okullara verilmesi görüşü ortaya çıkmıştır. Bunun Koç'a (2007) göre eğitimin toplumun tüm kesimlerine istenilen oranda ve yeterli bir şekilde ulaştırılabilmesi ile nitelikli eğitimin yaygınlaştırılması, eğitim sistemlerinin bütçesinin genel bütçeden aldığı paylarla ilintilidir. Genel bütçeden Milli Eğitim Bakanlığı'na [MEB] ayrılan pay ne kadar artırılırsa, toplumun eğitim istemleri ve ihtiyaçları da aynı oranda düzeyde karşılanabilmektedir. Türkiye'de devlet kaynaklarından eğitimin finanse edilmesinde sınırlılıklar yaşanmakta ve kaynakların etkin bir şekilde kullanılmasında sorunlar görülmektedir. Bu durum, Anayasaca devlete verilen görevlerin yürütülmesinin önünde, ciddi bir engel oluşturmakta ve eğitim sorunlarının artmasını hızlandırmaktadır (Alpay, 2011). Yönetim yapısı kurulması fikri çözüm merkezi şeklinde ifade edilmiştir. İçeriğinde okulların ihtiyaçlarını tespit edecek ve çözüm getirecek farklı birimlerden oluşmalıdır. Alan yazın taramasında MEB' in ilgili birimi İnşaat Emlak' la karşılaşmıştır. Okul yöneticilerinin bu bölümde oluşturulacak birimlerin çalışma ilkeleri farklılaştığı birimden bahsedilmektedir.

Kaynakların verimli kullanılması ve teknik yeterlilik kazandırılması fikri ortaya konulmuştur. Bunun da okul yöneticilerinin çalıştıkları okulun bütçesini yönetmede yeterlik kazanmış ve duyarlı olmaları beklenir. Ayrıca okulun araç-gereç, demirbaş, bina vb. varlıkların edinilmesi okulun ekonomik kaynakları ile satın alınmaktadır. Kamu kaynağının kullanılmasında parasal saydamlık, hesap verme sorumluluğu, edime dayalı bütçeleme yapma ve uzun süreli bütçeleme ilkelerine uygunluk kaynakların etkili, ekonomik, verimli ve hukuka uygun olarak elde edilmesi, kullanılması, muhasebeleştirilmesi ve kötüye kullanımının önlenmesini gerektirir. Bu süreçte okul yöneticilerinin kendilerini geliştirmesi gerekmektedir. Örneğin mal-hizmet satın alma ve yapım işlerinin, 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu ve 4735 sayılı Kamu İhale Sözleşmeleri Yasası'na göre yürütülmesi okul yöneticilerinin hukuksal yeterliğini (Karakütük,2016);ayni yardımların "Eğitimin Finansmanı ve Eğitim Harcamaları Bilgi Yönetimi Sistemi (TEFBİS)"ne kayıt edilmesi bilgi teknolojileri kullanımı yeterliğini (Çalık ve Kurt, 2009; Yıldırım, 2013); kamu kaynaklarına ek olarak gelir elde etme, gönüllü vatandaş ve kurumların yardım yapmalarının sağlanması için (Yıldırım, 2013) okulun paydaşlarına sorumlu ve duyarlı davranmasını, onları kolay ikna etmesini, okulun üyeleri ile birlikte hareket etmesi ve sinerji oluşturmasını ve yeni ilişkiler ve bağlantılar geliştirmesini gerektirir.

Araştırmanın problemi doğrultusunda ortaokulların finansman kaynakları ve yönetiminde yaşanan sorunlar ve çözümlerine ilişkin yönetici görüşleri değerlendirilmiştir. Bu bağlamda araştırmanın sonuçları doğrultusundaki öneriler şunlardır:

- ✓ MEB bütçesinin genel bütçeden aldığı pay arttırılabilir.
- ✓ MEB bütçesinin ekonomik dağılımı yeniden değerlendirilerek sermaye giderleri kalemi kendi içerisinde yeni ve mevcut okullara göre düzenlenebilir.
- ✓ Ortaokulların finansman kaynakları doğrudan okullara gelebilir, bunun harcama yetkisi okul müdürü olabilir.
- ✓ Okul aile birliklerinin yönetim yapısı ve yetkisi değiştirilerek okul yöneticileri harcama yetkilisi olabilir.
- ✓ Ortaokullara eğitim-öğretim yılı başında etkinliklerde, sosyal faaliyetlerde, mesleki gelişimde kullanılmak üzere doğrudan bütçe verilebilir.
- ✓ Okul yöneticileri fiziksel bakım, onarım, tamirat, tadilat gibi işlerin yapımında ilgili bölümlere bildirmekle sorumlu olabilir.
- ✓ İlçe- İl Milli Eğitim Müdürlüklerinde yer alan İnşaat ve Emlak bölümlerinin çalışma ilkeleri ve işlevleri okulların lehine değişikliğe gidilebilir.
- ✓ Veli bağışlarıyla ilgili yasal düzenleme tekrar gözden geçirilerek okula finansman katkısı tekrar ele alınabilir.
- ✓ Finansman içerikli teknik uygulamalarda etkili seminerler planlanabilir.
- ✓ Eğitimin finansmanında karma finansman politikası daha çok özendirilebilir.

- ✓ Aynı ilçedeki veya aynı ildeki finansman geliri yüksek olan okulun finansman geliri düşük olan okula gönüllü bağışçı olma sisteminin kurulması sağlanabilir.
- ✓ Ortaokulların buldukları çevreye yaptığı çalışmaları iyi aktararak gönüllü bağışçı olmaları sağlanabilir.
- ✓ Eğitim finansmanın, bir ülkenin öz sermayesi olduğu ve bu sermayenin özenli kullanılması gereği fikri eğitimin tüm paydaşlarına kazandırılabilir.
- ✓ Milli ve manevi değerler ışığında her bireyin ülkesine katkı sağlamanın bir borç olduğu bilinci verilebilir.
- ✓ Eğitim finansmanının geliştirilecek tüm programlarında okul yöneticilerinin en temel görevinin eğitim-öğretim olduğu unutulmadan planlama yapılabilir.

KAYNAKÇA

Adem, M. (1997). Türk Eğitiminin Ekonomik Politikası, Bilim Matbaası, Ankara

Adem, M. (2008). Eğitim Planlaması. Ankara: Ekinoks Yayınevi.

Ak, T. (1997). Türk eğitim sisteminin ekonomik analizi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

Alpay, A.G. (2011). İlköğretim okullarında finansman ile ilgili okul müdürlerinin görüşleri üzerine nitel bir araştırma (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Denetimi Yüksek Lisans Programı. İstanbul.

Altuntaş, S. Y. (2005). İlköğretim okullarının finansman ihtiyaçlarını karşılama düzeyleri (Van ili örneği). Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van

Başaran, İ. E. (2006). Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi, Ekinoks Yayınları, Ankara.

Bircan İ. (1993). Eğitimde Yeni Finansman Modelleri ve Stratejik Planlama. Eğitim Bilimleri Birinci Ulusal Kongresi (24-28 Eylül 1990) Bildiriler III; Eğitim Yönetimi ve Planlama ve Halk Eğitimi, Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi.

Bottoms, G. and Schmidt-Davis, J. (2010). The three essentials: improving schools requires district vision, district and state support, and principal leadership. The Texas Educational Excellence Project. The University of Texas-Pan American, University of Texas at Dallas, University of Kansas, University of Oklahoma, and the University of Iowa.

Çalık, T. ve Kurt, T. (2010). Okulun parasal kaynaklarının yönetimi. Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi içinde (Editör: Servet Özdemir). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Ertürk, Selahattin (1997), Eğitimde Program Geliştirme, Ankara

Gümüş, E. ve Şişman, M. (2014). Eğitim Ekonomisi ve Planlaması. Ankara: Pegem Yayınevi.

Hoşgörür, V. ve Arslan, İ. (2014). Okul örgütünün finansal kaynaklarının yönetimi sorunu (Yatağan İlçesi Örneği). Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 4 (1), 91-1022

Karadeniz, O., Durusoy, S. ve Köse, S. (2007). Avrupa Birliği Yolunda Türkiye’de Eğitim ve Beşeri Sermaye. (Editör O. Karadeniz). Ankara: Gazi Kitapevi.

Karakütük, K. (2006). Yükseköğretimin Finansmanı, Millî Eğitim, Yaz 2006, S. 171, ss. 219–242.

Karasar, N. (2000). Bilimsel Araştırma Yöntemi, Nobel Yayınları, Ankara

Koç, H. (2007). Eğitim sisteminin finansmanı. Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi, (20), 39-50.

Oğuzkan, Ferhan (1991). Eğitim Terimleri Sözlüğü, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları

Özbay, Murat (2008). Türkçe Özel Öğretim Yöntemleri I (2.baskı), Ankara: Öncü Basımevi

Özer, N., Demirtaş, H. ve Ateş, F. (2015). Okulların mali durumlarına ve bütçe yönetiminde yaşanan sorunlara ilişkin müdür görüşleri. e-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi. 6 (1), 17-39.

Özker, N. ve Esener, Ç. (2009). Türkiye’de Bir Kamu Harcaması Olgusu Olarak Eğitim Harcamaları: Örnek Ülkeler İle Yakın Dönem Karşılaştırma. Mevzuat Dergisi. Sayı: 142, 8 Aralık 2017, <http://www.mevzuatdergisi.com/2009/10a/02.htm>

- Özmen, F. ve Yalçın, H. (2011). Devlet ilköğretim okullarının mali açıdan desteklenmesinde velileri bağış yapmaktan uzak tutan nedenler. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 21 (1), 57-76
- Şişman, M. (2012). Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi. Ankara: Pegem Yayınevi.
- Tural, N. (2002). Eğitim Finansmanı, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Türnüklü, A. (2001). Eğitimbilim alanında aynı araştırma sorusunu yanıtlamak için farklı araştırma tekniklerinin birlikte kullanılması, Eğitim ve Bilim, 26(120), 8-13.
- Ünal, I. (1996). Eğitim ve Yetiştirme Ekonomisi, Epar Yayınları, Ankara.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2004). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (4. Baskı) Ankara: Seçkin Yayınları. Yolcu, H. (2007)
- Yıldırım, K. (2013). Eğitim ekonomisi ve finansmanı. Eğitim yönetimi kuram ve uygulama içinde. Editör: Servet Özdemir. Ankara: Pegem Akademi
- Weber R P (1989) Basic Content Analysis, Sage, London.